

Hermes – al 3000 jaar specialist in snelle berichtgeving

Akte van de Griekse staat i.o. uit 1828: oprichting van een Overheids-postdienst (ταχυδρομειον) voor iedereen

Griekenland: de start van de postdienst.

Toen Griekenland op 1 oktober 1861 de eerste postzegel uitbracht, was dat het resultaat van een lange periode van overwegingen, beraadslagingen en enorm veel fricties. Andere landen waren de Hellenen intussen al voorgegaan: Engeland (1840), Brazilië (1843), Zwitserland (1844), Verenigde Staten (1846), Rusland (1848), België en Frankrijk (1849), Spanje (1850), Nederland en Denemarken (1852), Finland (1856). Dat wil evenwel niet zeggen dat de Grieken al die tijd stil gezeten hadden: Al op 9 februari 1822 had de afgevaardigde Dimitrios Ypsilantis een wetsvoorstel ingediend bij de voorlopige regering om het oude Ottomaanse postale systeem grondig te herzien en onder regeringstoezicht te plaatsen. Op 26 februari 1822 werd het wetsvoorstel aangenomen onder Wet 42, inhoudende dat er een nationale postdienst in het leven geroepen werd ("waarvan ook de gewone man/vrouw gebruik kon maken, indien hij/zij dat wenste"), en dat daartoe door de verschillende districten 40 paarden en twee schepen geleverd dienden te worden. Vervolgens ging het niet zo vliegensvlug meer! Pas in september 1828 kwam men tot een gezamenlijk besluit dat er centrale postkantoren zouden komen in Argos, Aegina (waar de voorlopige regering resideerde), Tripolitsa, Epidauros en het eiland Syros (**Afb.1**). Bovendien zouden plaatselijke toezichthouders/ bestuurders benoemd worden, die moesten zorgen voor "postbodes te voet" en "postbodes te paard" (**Afb.2**). Onnodig te zeggen dat er (uiteeraard vliegensvlug!) nog tal van nadere wetten en bepalingen zouden volgen. Om er enkele te noemen: 1: Misbruik bleef aan beide kanten bestaan, zowel bij de ontvangers als bezorgers van post. Om een voorbeeld te noemen: Ondanks ministeriële orders en verboden bleven privébetalingen aan postbodes plaatsvinden.

2: In 1837 liet de minister van binnenlandse zaken, Johannis Kolettis, de lokale autoriteiten weten dat het "recht van wege" ofwel vrije doorgang door hun gebied een ministeriële order was en geen vrijblijvend advies! Voortaan moesten ook de aankomst- en vertrektijden van de bodes geregistreerd worden. Bovendien moesten zij de postbodes, indien nodig, "bed en breakfast" verschaffen.

3: De wet van 1845 gaf de postbodes het recht om een wapen te dragen om zichzelf te verdedigen!

En zie: de nieuwe post was een grandioos succes: bedroeg het aantal poststukken in 1840 ruim 585.000 stuks, in 1855 was dit al toegenomen tot 1.000.000. In dit laatste jaar nam de regering het besluit om postzegels met verschillende waarden in te voeren. Dat gebeurde na eindeloos gepalaver bij de postwet van 21 mei 1860.

De afbeelding op de eerste Griekse emissie.

De voorgangers van de Grieken voorzagen hun eerste zegels van het hoofd van de koning(in), (Engeland, België), Frankrijk koos voor de Romeinse Ceres, godin van alles wat leeft en bloeit, anderen namen het rijkswapen (Finland), of simpelweg een kroon (Denemarken) of alleen de waarde. Griekenland had het in dit opzicht gemakkelijker: het kon putten uit zijn rijke mythologie. Er waren twee kandidaten:

1: Iris, godin van de regenboog en als zodanig de rechtstreekse verbinding tussen hemel en aarde. In de mythen vervult zij veelvuldig de taak van boodschapper tussen de goden(**Afb.3**).

2: Hermes, eveneens een god en bode van de goden maar zijn attributen en zijn bredere werkkring maakten hem geschikter"(**Afb.4**) : hij was immers:

- De patroon van herders en kudden;
- De patroon van alles wat met handel te maken had: handelslui, vervoerders, reizigers maar ook struikrovers (!) konden zijn bescherming afsmeeken;
- De begeleider van de doden naar de onderwereld;
- De bewaker van grensstenen en richtingwijzers (Hermen genoemd), en handhaver van het "recht op doorgang" (door privéterrein - vooral dit zou nog een bron van frustraties worden bij de nieuwe post!);
- De uitvinder en samensteller van het alfabet;
- De uitvinder van maten en gewichten.

Zijn attributen waren:

- Zijn helm of reishoed, al dan niet van vleugels voorzien;
- Zijn caduceus of staf; in de oudheid was dit een teken van een bode, een leermeester, een spreker;
- Zijn vleugelschoenen (talaria).

Al met al reden genoeg om Hermes zijn werkzaamheden in de moderne tijd te laten continueren! (**Afb.5** – een Nederlandse postzegel uit 2011, gelopen!).

Hermes werd wijd en zijd vereerd.

Bij de Romeinen werd Hermes al vroeg vereenzelvigd met Mercurius, oorspronkelijk de god van de graanhandel; volgens oude bronnen zou hij al in 495 voor Chr. een tempel in Rome hebben gekregen en werd de stichtingsdag, 15 mei, een jaarlijkse feestdag van kooplui, handelaren en reizigers. Zijn bijnaam luidde "alipes" = met gevleugelde voeten. En samen met zijn attributen, hoed, staf en buidel kwam hij aardig overeen met Hermes. Iulius Caesar, veldheer en schrijver uit de eerste eeuw voor Chr., deelt in zijn geschriften mee dat Mercurius de belangrijkste god is van Galliërs en Germanen; daar kreeg hij dan vaak aan de naam Mercurius de naam van de plaatselijke godheid toegevoegd.

Dat Hermes/Mercurius een bekende godheid was, blijkt uit een opsomming van de plaatsen waar hij vereerd werd met een tempel, altaar, beeld o.i.d. of dat hij zijn naam aan de plaats gaf. In Griekenland: Hermoupolis, hoofdstad van het eiland Syros; Tegea, een tempel; Olympia, een altaar; Athene, een stoa (zuilengang). In Turkije Halikarnassos (Bodrum), een tempel van Venus en Mercurius. Egypte: Hermoupolis, een tempel. Nederland Nijmegen, op het Maasplein een tempel van Fortuna en Mercurius.

De ontwerper van de eerste Griekse emissie.

Voor het ontwerpen van de eerste Griekse zegels wendde de regering zich tot de beroemde Franse muntmeester Albert Barre, zoon van de al even befaamde Jean Jacques Barre, die de eerste Franse zegel ontworpen had, de Ceres. Albert toonde zich al even bekwaam, hetgeen blijkt uit het feit dat hij o.a. verzoeken kreeg om medailles, munten en zegels te ontwerpen voor Colombia, Equador, Honduras, Roemenië en Venezuela.

Albert Barre baseerde zich volledig op het ontwerp van zijn vader (**Afb.6**). Hij verving wel het hoofd van de godin Ceres door dat van Hermes, en paste uiteraard de waarde en de landsnaam aan: in de bovenste balk leest men in afkorting ΕΛΛ. ΓΡΑΜΜ., dat wil zeggen: 'Griekse postzegel' (**Afb.7**).

De Fransen stuurden de eerste oplage gedrukt en wel naar Athene. Daarna wilde men in Griekenland zelfstandig zijn, ook om kosten te besparen. Daartoe ontving men uit Parijs de originele drukplaten, papier, inkt en gom. Maar in Griekenland werkte men nog met een handpers in plaats van de modernere cilinderpers die in Parijs in gebruik was. Het drukresultaat van de eerste emissie (1 oktober 1861) was daarom teleurstellend.

Met vallen en opstaan werd de kwaliteit beter, en het ontwerp werd gedurende 25 jaar (van 1861 tot 1886) gehandhaafd.

In 1886 was het tijd voor een nieuw ontwerp. Nieuw, jawel, maar Hermes bleef de blikvanger op een ontwerp dat tot en met 1900 werd gebruikt. (**Afb.8**)

Het grootste internationale succes: de “Vliegende Hermes”.

In 1901 werd een totaal nieuw ontwerp vervaardigd: de “Vliegende Hermes” (Afb.9 en 10).

Daarin was een afbeelding opgenomen van een 16^e eeuwse bronzen beeld, gemaakt voor de machtige Medici-familie in Florence. Men vindt exemplaren o.a. in Parijs en in Florence. (Afb.11)

De Vliegende Mercurius, zo heet het beeld officieel, is gemaakt door Giovanni da Bologna (1529-1608), van oorsprong een Franse Vlaming, Jean de Boulogne, die in Italië werkte.

Fraaie Griekse zegels, waarvan de afbeelding daarna veelvuldig werd overgenomen door andere landen. Verderop in dit artikel komt u de afbeelding regelmatig tegen, onder andere op ontwerpen van landen van het grote Britse Gemenebest.

Vleugels

Als je goed kijkt valt te zien dat Hermes op twee plaatsen vleugels heeft. Hij heeft vleugelschoenen aan, en heeft vaak een muts of hoed met vleugeltjes.

Van alle kanten gezien straalt het beeld elegantie en snelheid uit. De proporties zijn wat opgerekt hetgeen de snelheid als het ware wat verhoogt. Het beeld is niet meer klassiek, eerder een tikkeltje barok. De Griekse postzegels in lepta en drachmai geven de indruk dat Hermes met één voet de aarde raakt, zich als het ware afzet vanaf een rotspunt, de top van een berg. In dat geval vliegt hij nog niet echt, maar staat op het punt om op te stijgen. Nadere beschouwing van het beeld levert een verrassing op. Hermes vliegt wel degelijk en dat is heel subtiel weergegeven. De rotspunt is namelijk een wolk met een mond, een

windgod die omhoog blaast. Het gaat om Zephyros, god van de aangename westenwind. (Afb.12)
De zegel kan dus ook een plaats krijgen in een thematische verzameling meteorologie.
(met dank aan Olav Petri voor deze observaties)

Nieuwjaarskaart.

Om deze nieuwe Griekse serie te presenteren werd een luxe nieuwjaarskaart-1901 ontworpen, "Gelukkig Nieuwjaar". (Afb.13)

Afb.14

Ansicht, verzonden in 1903 van Syros (?) naar 's-Gravenhage.

Latere Griekse luchtpostzegels

In 1933 verschenen twee series luchtpostzegels, die waren besteld door de luchtvaartmaatschappij Aeroespresso Italiana. Hermes is hierop te vinden met een geheel ander design (**Afb.15**). In 1936 verschijnt weer een eigen luchtpostserie van de Griekse Post, met o.a. een traditionele Hermes (**Afb.16**).

Luchtpost van Nederland en kolonies

In 1929 gaf Nederland luchtpostzegels uit met een afbeelding van Mercurius, de Romeinse naam van Hermes (ontwerp J.Jongert - (**Afb.17**)). Ook op Curaçao (1931 - **Afb.18, 19**) en in Suriname (1930 - (**Afb.20**)) vinden we Mercurius-zegels, van de ontwerper A. van der Vossen maar met verschillende afbeeldingen.

Hermes op zegels van andere landen.

Andere landen gebruikten Hermes ook om hun snelle vervoer te promoten. Sommigen met het design van Giovanni da Bologna, andere met een geheel eigen versie.

Een complete serie, in 1949 uitgegeven bij gelegenheid van het 75-jarige bestaan van de Wereld Post Federatie (UPU), verscheen in allerlei landen van het Britse Gemenebest. Hierbij

de serie van Cyprus.

Afbeeldingen (Afb.21):

1½ piastres – Hermes en bazuin (dwz postbode en posthoorn);

2 piastres - vervoer over zee en door de lucht;

3 piastres – Hermes als postbode 'all over the world';

9 piastres – Monument in Bern, in 1909 vervaardigd door René de Saint-Marceaux.

Hierbij nog een kleine selectie van zegels van andere landen. (Afb.22-28)

Een heel bijzondere afbeelding vertoont de espresso-serie van Italië uit 1945 (Afb.29), waarop we alleen één voet met vleugels zien, met een suggestie van snelheid. Hermes heeft in de mythologie ook altijd vleugels aan zijn voeten of schoenen.

De lezer kan in zijn verzameling nog veel meer Hermes afbeeldingen vinden. Kijkt u uw albums er maar op na!

September 2016 Frans van Limpt en Frans Bruna

Ook (in iets gewijzigde vorm) gepubliceerd in het Maandblad Filatelie van oktober 2016, pag.614-616